«МЕКТЕП» БАСПАСЫ

ISBN 978-601-293-920-0

Б. Бөрібаев

HTML ТІЛІНДЕ WEB-ҚҰЖАТТАР ЖАСАУ НЕГІЗДЕРІ

ОҚУ КІТАБЫ

9

«МЕКТЕП» БАСПАСЫ

УДК 373.167.1
ББК 32.81я.72
Б79

Пікір жазғандар:

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің "Ақпараттық жүйелер" кафедрасының доценті, ф.-м.ғ.к., доцент **С.Сапақова**;

Алматы энергетика институтының доценті, т.ғ.к., доцент **С.Рахымбергенов**

Бөрібаев Б.
Б79 **HTML тілінде web-құжаттар жасау негіздері: Оқу кітабы.** Жалпы білім беретін мектептің 9-сыныбына арналған оқу құралы.— Алматы: Мектеп, 2013. — 96 б.

ISBN 978—601—293—920—0

Бұл оқу құралы "Информатика" пәніне қосымша құрал ретінде пайдалануға арналған.

Келтірілген материал жаһандық желіде орналасатын web-құжаттар жасау негіздерін қамтиды. Оқу құралының негізгі мақсаты оқушыларға компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктерін көрсету негізінде нақты жұмыс істеуге үйрету болып табылады.

Б $\frac{4306020500-140}{404(05)-13}$ 47(4)—13

УДК 373.167.1
ББК 32.81я.72

© Бөрібаев Б, 2013
© "Мектеп" баспасы, көркем безендірілуі, 2013
Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүліктік құқықтары "Мектеп" баспасына тиесілі

ISBN 978—601—293—920—0

1. HTML ТІЛІ — НЕГІЗДЕРІ

Интернеттің бар мәліметтерінің, яғни барлық Web-құжаттарының бір ортақ қасиеті — олардың басым көпшілігі HTML тілінде жазылған. HTML тілінде Web-құжаттарды жасау программалауға ұқсас болғанымен, ол қарапайым программалау тілі емес. HTML — гипермәтіндік белгілеу тілі. Ол кәдімгі мәтіндерді Web-парақтар түрінде бейнелеуге арналған ережелер жиынын анықтайды.

1.1. World Wide Web және HTML тілі

Интернеттің қазіргі дамуы XX ғасырдың 90-жылдар басында компьютерлер арасында мәлімет алмасудың жаңа *хаттамасы (*protocol*)* пайда болғаннан кейін басталды. Бұл хаттама HTTP (HyperText Transfer Protocol — *гипермәтінді тасымалдау* хаттамасы) деп аталған болатын. Осы хаттамамен қатар HTTP серверлерінің кеңейтілген желілері болып табылатын интернет арқылы файлдар тасымалдай алатын *World Wide Web* қызмет бабы (WWW немесе тек Web) пайда болды.

Бұл файлдардың басым көпшілігі Web-*парақтар* түрінде HTML *(Hyper Text Markup Language – гипермәтінді белгілеу тілі)* тілінде жазылған арнаулы файлдар түрінде болады. Осы файлдарды HTTP серверлерінде (Web-тораптарында) орналастыру жолымен Web-парақтар қалың көпшілік пайдаланатындай түрде Интернетте жарияланады. Web-парақтар мазмұны әр түрлі бола береді және олар әр түрлі тақырыптарды қамтиды, бірақ олардың бәрінің де негізгі жариялану, яғни жазылу тілі HTML болып табылады. Осындай HTML құжаттарының бәрінің де файл аттарының кеңейтілуі (тіркеуі) *.HTM немесе *.HTML болып келеді.

HTML тілі World Wide Web қызмет бабымен бірге дами отырып, Web-парақтарының ең жақсы деген мүмкіндіктерін жүзеге асырып, оны кең пайдалану жолдарымен толықтырылып отырылды. Ол осы WWW жүйесінің негізі бола отырып, оның өте кең тарауына себепші болды. World Wide Web сөзі қазақ тіліне *кеңейтілген бүкіләлемдік өрмек* болып аударылады. HTML тілінің мағынасы мен атқаратын қызметін оның атынан анықтауға болады.

Гипермәтін — қосымша элементтерді басқару мақсатында ішіне арнаулы код, яғни екпінді элемент (anchor — зәкір) орналасқан мәтін. Ол — мәтін ішіне сурет, дыбыс енгізу, мәтінді безендіру, пішімдеу (форматтау) ісін орындайтын немесе осы құжаттың басқа бөлігіне сілтемесі бар алғашқы нүкте ретінде қарастырылатын белгіленген сөз. Сөзді ерекшелеп белгілеу дегеніміз — келесі

Белгілі бір элементтің көлемін пиксельмен беру кезінде оның мүмкін болатын ең кіші мәнін алған дұрыс. Егер бір объектінің ені отыз пиксель болса, оны былай жазып көрсету керек:

width="30"

Ал оның ені негізгі объекті енінің 30%-ын құрайтын болса, онда былай жазу қажет:

width="30%"

Бұл екі тәсілден бөлек тағы бір тәсілдің қолданылуы мүмкін. Біз алдыңғы бір көрсетілген пиксельдер мәнін бірнеше есе үлкейтіп пайдалана аламыз. Мысалы, үш жолдан тұратын кесте тұрғыздық делік. Кестенің биіктігі әйтеуір бір тәсілмен тағайындалған болсын. Енді әрбір жолдың биіктігі отыз пикселге еселеніп (30, 60, 90, ...) берілуі қажет болса, онда әрбір жолды құратын тәгтер параметрлері ретінде мынадай мән жазуымыз керек:

height="3*"

Ұзындық өлшемінің еселеніп өзгеру белгісі "жұлдызша" (*) символымен көрсетіледі. Жаңа мән есептелуі кезінде жұлдызшаның сол жағындағы сан онға (жиырмаға, отызға,...) көбейтіледі. Броузер осындай объектілерді барынша үлкейтіп бейнелеуге тырысады. Егер кестенің жалпы биіктігі 180 пиксель болса, онда әрбір жол биіктігі 60 пиксель болып тағайындалады. Кесте биіктігі 200 пиксель болса да, осы мәндер алынып, 20 пиксель пайдаланылмай қалады. Егер жолдардың биіктігі бірдей болуы керек болса, онда height="*"түрінде жазылады. Атрибутта екі мән көрсетілетін кездерде, олардың біреуі жұлдызша таңбасымен жазылса, онда ол объектінің алғашқысынан қалған бөлігін алып тұрады деген ұғымға сәйкес келеді. Мысалы, фреймдегі

cols="30,*"

деп жазылған атрибут екі бағана түріндегі фрейм ашылып, оның алғашқысының ені 30 пиксель, ал екіншісі терезенің қалған бөлігін алып тұратынын көрсетеді. Жалпы алдын ала келісім бойынша да мән көрсетілмеген жағдайда осы тәсіл қабылданған.

МАЗМҰНЫ

1. HTML ТІЛІ — НЕГІЗДЕРІ 3
1.1. World Wide Web және HTML тілі .... —
1.2. HTML тілінің атқаратын қызметі 5
1.3. HTML командалары .... —
1.3.1. Тәг атрибуттары 6
1.4. HTML құжатты дайындау 8

2. HTML ТІЛІНІҢ НЕГІЗГІ ТӘГТЕРІ 10
2.1. HTML құжатының құрылымын анықтау тәгтері .... —
2.2. HTML тілінің негізгі тәгтері 11
2.3. Мәтіндерді түрлендіру тәгі 14

3. ҚҰЖАТТЫ пішімдеу 18
3.1. Қаріптерді пішімдеу .... —
3.1.1. Физикалық стиль 19
3.1.2. Логикалық стильдер .... —
3.1.3. Жоғарғы және төменгі индекстер 21
3.2. Құжаттың негізгі бөлігі .... —
3.3. Құжаттардағы түстерді анықтау 22
3.4. Гиперсілтеме бойынша ауысу 23
3.5. HTML құжатқа суреттер енгізу 26
3.6. Құжаттарда сырғымалы жолдарды ұйымдастыру 28

4. ҚҰЖАТ ІШІНЕ ТІЗІМДЕР ОРНАЛАСТЫРУ 32
4.1. Нөмірленбеген тізімдер .... —
4.2. <OL> тәгі арқылы жазылатын нөмірленген тізімдер 33
4.3. <DL> тәгі арқылы жазылатын анықтау тізімдері 34
4.4. Қабатталған тізімдер 35

5. КЕСТЕЛЕР ТҰРҒЫЗУ 38

6. БІР WEB-ПАРАҚТА БІРНЕШЕ ҚҰЖАТТАРДЫ ОРНАЛАСТЫРУ 42
6.1. Фреймдер құру тәсілдері .... —
6.2. <FRAMESET> ... </FRAMESET> тәгтері 46
6.3. <FRAME> тәгі 47
6.4. Фреймдер арқылы сілтемелер ұйымдастыру 49

7.HTML ТІЛІНІҢ МУЛЬТИМЕДИАЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІ 52
7.1. <EMBED> тәгін пайдалану .... —
7.2. Фондық дыбыс 53
7.3. Бейнекадрды пайдалану 54

8. HTML ҚҰЖАТТАРЫНДАҒЫ ФОРМАЛАР .... —
8.1. <FORM> тәгі 55
8.2. Форма жасау тәгтері .... —

8.3. <TEXTAREA> тегі 56
8.4. SELECT тегі 57
8.5. <INPUT> тегі 59
8.6. Енгізу өрісінің түрі, <TYPE> атрибуты 60
8.7. Форма элементтерін стандарттан тыс қолдану 65

9. HTML ТІЛІН ҮЙРЕНУГЕ АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР 69
Пайдаланылған әдебиеттер 86

1- қосымша 87

2-қосымша 92

Учебно-методическое издание

Бурибаев Бахыт

ОСНОВЫ СОЗДАНИЯ WEB-ДОКУМЕНТОВ НА ЯЗЫКЕ HTML

Книга для чтения

Учебное пособие для 9 классов
общеобразавательных школ

(на казахском языке)

Редакторы *Ж. Баданова*
Көркемдеуші редакторы *А. Ақыл*
Техникалық редакторы *И. Тарапунец*
Корректоры *А. Тұрлыбекова*
Компьютерде беттеген *Д. Шарипова*

Баспаға Қазақстан Республикасы Білім және ғылым
министрлігінің № 0000001 мемлекеттік лицензиясы
2003 жылы 7 шілдеде берілген

ИБ № 3597

Басуға 04.07.13 қол қойылды. Пішімі 60 × 90 $^{1}/_{16}$. Офсеттік қағаз.
Қаріп түрі "MM Mekteptik". Офсеттік басылыс. Шартты баспа табағы 6,0.
Шартты бояулы беттаңбасы 24,5. Есептік баспа табағы 5,52.
Таралымы 1500 дана. Тапсырыс № 015.

"Мектеп" баспасы, 050009, Алматы қаласы, Абай даңғылы, 143.
Факс.: 8(727) 394-37-58, 394-42-30.
Тел.: 8(727) 394-41-76, 394-42-34.
E-mail: mektep@mail.ru
Web-site: www.mektep.kz

ЖШС "Азия Принт баспаханасында" басылды.
Тел.: 8(727) 253-83-37, E-mail: asia_print@mail.ru